

نهضت آزادی ایران

تاسیس ۱۳۶۰

2090

87/11/07

به یاد يك مبارز نستوه

چهل روز از درگذشت حاج محمد مدیر شانه‌چی (28 آذر 87) می‌گذرد. در این مدت، برخی از فعالان سیاسی و اجتماعی تلاش کرده‌اند که با درج مقالات یا سخنرانی در مراسم یادبود وی ضمن تجلیل از خدمات و پایداریش به ذکر خاطراتی از او بپردازند.

نهضت آزادی ایران نیز، همانند دیگر اعضای جامعه بزرگ مبارزان ملی و اسلامی، بر این باور است که شناساندن چهره‌های کمتر شناخته شده این جریان به همراه بازشناسی بزرگان و بنیان‌گذاران تفکر ملی - اسلامی مانند بزرگان، طالقانی و سحابی مهمترین عامل هویت بخشی و از بهترین مواد آموزشی برای جوانانی است که امروزه پای در عرصه فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی می‌گذارند.

مرحوم شانه‌چی از مصادیق "الذین یجاهدون فی سبیل الله باموالهم و انفسهم..." بود.

در سالهای نخستین پس از کودتای ننگین 28 مرداد 32 - علیه دولت ملی دکتر مصدق، مرحوم شانه‌چی - که از فعالان اجتماعی و سیاسی شهر مشهد بود، و جمعی دیگر از اعضای نهضت مقاومت ملی در مشهد، مانند استاد محمد تقی شریعتی، پرچم ایستادگی در مقابل رژیم کودتا را استوار نگه داشتند.

چندی پس از آن، شانه‌چی به تهران آمد و افزون بر فعالیت‌هایش به نفع نهضت مقاومت ملی در بازار، منزلش را پناهگاه فعالان سیاسی مورد مراقبت رژیم پهلوی قرار داد. بسیاری از روحانیان و فعالان سیاسی پیش از انقلاب، از جمله آیت الله خامنه‌ای، خاطرات بسیاری از حمایت‌های بی دریغ و کمک‌های خالصانه حاج محمد شانه‌چی و خطراتی که بخاطر اینکار بر جان خریده بود به یاد دارند.

اعضای قدیم نهضت آزادی ایران به همکاری و همراهی زنده‌یاد شانه‌چی با نهضت آزادی ایران در سالهای اولیه پس از تاسیس آن، اشاره می‌کنند و بسیاری از مبارزان با سابقه بر پاکبازی این مبارز پیر، که چهار فرزندش را نیز در راه آرمانخواهی از دست داد، تأکید می‌کنند.

در سالهای پیش از انقلاب، حجم فعالیت گسترده محمد شانه‌چی ساواک را ناگزیر به بازداشت و زندانی کردن وی کرد تا در آستانه انقلاب، همراه با جمعی دیگر از زندانیان، آزاد شود. شگفتا که این مرد استوار بلافاصله پس از آزادی بار دیگر خانه‌اش را به مرکز تجمع و دیدار مردم با زندانیان آزاد شده تبدیل کرده بود.

در روزهای سخت و پر تنش انقلاب، شانه‌چی با مدیریت دفتر آیت الله طالقانی همکاری داشت، مسوولیتی که با وجود گستردگی به خوبی از عهده آن برآمد.

افسوس که تنگ نظری‌های برخی افراد و گروهها در نخستین سالهای پس از پیروزی انقلاب حاج محمد شانه‌چی را ناگزیر از هجرت از وطن کرد و نوانقلابیان از بیم تبدیل مجدد خانه وی به مرکز فعالیت‌های سیاسی منتقدان این بار خانه وی را مصادره کردند.

شانه‌چی - که سالها در بازارهای تهران و مشهد فعالیت داشته و درآمدهای حاصل از آن را عمدتاً در راه مبارزه با استبداد هزینه کرده یا در امور خیریه، مانند تاسیس مدرسه شانه‌چی صرف کرده بود - در دوران زندگی در غربت در تنگنای شدید مالی قرار داشت اما عزت نفس و اعتقاد راسخ این مبارز پیر ملی - مذهبی به ارزش‌ها و اصول اسلامی بسیار بیش از آن بود که با بهره‌گیری از منابع مالی گروه‌های مخالف منافع ملی ایران یا کمک‌های مالی مشکوک دولتها و موسسات بیگانه به آسودگی زندگی کند.

در آن دوران، شانه‌چی با وجود کهولتش با خرید لباسهای دست دوم از آلمان و فروش آنها در فرانسه امرار معاش می‌کرد. اگر چه این کار برای او رنج آور بود، اتاق کوچکش در بخش فقیرنشین پاریس همچنان مأوای فعالان سیاسی ملی و مذهبی بود. حاج محمد شانه‌چی هر بار که مسافری از جمع فعالان نهضت آزادی یا گروه‌های دیگر ملی مذهبی به اروپا می‌رفت مشتاقانه رنج سفر را به خود هموار می‌کرد تا با پرسش از آن مسافر درباره وضعیت ایران تسکین یابد.

در دوران پس از دوم خرداد 76، برخی از مسوولان تصمیم گرفتند که در آستانه مراسم تحلیف آقای خاتمی آرزوی دیرین شانه‌چی را درباره اقامت در ایران در سالهای پایانی عمرش برآورده سازند.

یکی از اعضای شورای مرکزی نهضت آزادی ایران، که در بازگشت شانه‌چی به ایران همسفرش بود تعریف می‌کند که چگونه وی زمانی که پس از فرود هواپیما نامش را در داخل هواپیما بردند مشتاقانه برخاست و به سوی در هواپیما دوید، به گونه‌ای که حتی وسایل و چمدانهایش را به جا گذاشت.

اما، متأسفانه، آن مسافرت تنها اقامتی دو روزه در زندان توحید (بازداشتگاه کمیته مشترک ضدخرابکاری در رژیم شاه) و لحظه ای دیدار میدان فردوسی از زیر چشم بند برای شانه‌چی به یادگار گذاشت و ماموران امنیتی پس از آن دو روز وی را به فرانسه بازگرداندند.

بیم از محرومیت از دیدار مجدد ایران باعث شد که شانه‌چی در بازگشت به فرانسه بیمار شود و مدت زیادی را در بدترین شرایط در بیمارستان بگذراند تا سرانجام، در پی مذاکرات و رایزنی‌هایی امکان بازگشت مبارز نستوه به ایران فراهم شد و شانه‌چی توانست سالهای پایانی عمرش را در ایران بگذراند. در این سالها نیز وی همدوش و همسو با جامعه روشنفکری ملی و دینی در ایران به فعالیت می‌پرداخت و در جلسات متعدد این طیف در تهران و مشهد شرکت می‌جست.

آخرین امضای سیاسی که از حاج محمد مدیر شانه‌چی به یادگار مانده است امضای بیانیه اعتراض به جلوگیری از نماز عید قربان انجمن اسلامی مهندسين است (24 آذر 87). خدا او را قرین رحمت و آمرزش بی‌دریغ قرار دهد.

نهضت آزادی ایران